

crkva u svijetu

RAZGOVORI

DRUKČIJE EKLEZIOLOGIJE

Frane Franić

Uvodne napomene

Dne 31. VII. ove godine izašao je moj razgovor sa splitskim novinarom Vojkom Mirkovićem u zagrebačkoj novini *Vjesnik — Sedam dana* i u splitskoj *Slobodnoj Dalmaciji* pod naslovom »Što sam govorio u Zapadnoj Njemačkoj«.

Na taj su razgovor dali odgovore Predsjedništvo TDKS-a (Teološko društvo Kršćanska Sadašnjost) i novinar Nenad Ivanković u spomenutim zagrebačkim novinama od 7. VIII. ove godine.

Začudio sam se oštroj agresivnosti i radikalnom odbijanju svih mojih dobronamjernih, u prijateljskom tonu izrečenih prijedloga. Očito iz tih odgovora proizlazi da TDKS čvrsto stoji na svojim Statutima koje ne kani nimalo mijenjati niti za njih tražiti potvrdu od mjesnih biskupa na kojih teritoriju želi TDKS postojati i raditi, kako to traži Izjava BKJ, od 22. IV. ove godine. Također je jasno, iz tih odgovora, da TDKS nikako ne želi ponovno ući u crkvene strukture tako da uspostavi »organsko jedinstvo« s mjesnim biskupima na kojih teritorijima kani postojati i raditi, što također traži od njih spomenuta Izjava BKJ. To znači da TDKS, prema traženju BKJ, treba da postane organ mjesnih biskupa u teološkom istraživanju i širenju teologije, a ne organ društvene javnosti, gdje bi TDKS tražilo svoje polje rada, tobože u stvaranju jugoslavenske kulture kojoj bi ta nova teologija, koja se ima razvijati, prema svojim Statutima, bez obzira na konfesionalnost, poslužila. Vjerojatno bi tu dakle mogao, kao član, surađivati netko tko nije vjernik a bavi se teologijom, a ne samo pravoslavni, protestantski, židovski, muslimanski i ini teolog.

Time katolička teologija, u organizaciji TDKS, izlazi iz okvira Katoličke Crkve i ulazi u javno-društvene strukture, zbog slobodnijeg i efikasnijeg djelovanja u korist same Katoličke Crkve i hrvatskog naroda, kako kažu predstavnici TDKS-a. O toj namjeri dakle nisam nikada sudio. Ali BKJ, u gore spomenutoj Izjavi, ne govori apstraktno, nego čisto konkretno, imajući pred očima naše konkretne prilike i naša konkretna staleška svećenička društva i TDKS. Pošto je dakle BKJ nabrojila KRITERIJE za opstanak i rad tih društava (tj. dozvola mjesnih biskupa i organsko jedinstvo s mjesnim biskupima), ona kaže: »Dosljedno tome svećenička udruženja i teološka društva ne mogu unutar Crkve zakonito postojati ni djelovati, ako za svoje Statute i za svoje djelovanje ne dobiju odobrenje od svakog pojedinog Ordinarija na čijem području namjeravaju djelovati, a nakon što Statuti budu proučeni u gremiju BKJ«.

Budući da Statuti TDKS-a nemaju odobrenja od nijednog Ordinarija, to znači da TDKS zakonito ne postoji i zakonito ne radi na području bilo kojeg Ordinarija u Jugoslaviji. To znači da TDKS zakonito ne postoji unutar Crkve u Jugoslaviji. To je evidentna činjenica, svakome poznata, i ne treba da tu činjenicu ispituje posebna komisija, ustanovljena od BKJ. Ta komisija treba da ispituje POPRAVLJANJE STATUTA TDKS-a, ukoliko to društvo prihvati kriterij jednoglasno potpisan od naših biskupa, tj. da TDKS postane organ mjesnih biskupa, tj. Crkve, a ne organ našega Društva, u kojemu TDKS sada zakonito postoji i radi.

Izjava BKJ je vrlo logična i jasna za svakoga koji je bez predrasuda pročitao. Jedino bi moglo unijeti zabunu »saopćenje za javnost« dano od Tajništva BKJ, prema kojemu saopćenju može izgledati da biskupima nije još jasno, da li TDKS ima odobrenje od pojedinih Ordinarija i da li ima »organsko jedinstvo s pojedinim biskupima na čijem teritoriju želi postojati i raditi«.

Za to saopćenje je odgovorno samo Tajništvo, jer Sabor BKJ to saopćenje nije odobrio. Ali treba pretpostaviti da Tajništvo ne može i ne želi promijeniti smisao Izjave BKJ, nego ga pojasniti, pa svako tumačenje koje bi unosilo zabunu u tumačenju Izjave BKJ bilo bi pogrešno.

Baš zbog mogućnosti zabune u tumačenju IZJAVE BKJ, koja (zabuna) može nastati iz spomenutog Saopćenja Tajništva BKJ, dao sam »Kratki komentar Izjave BKJ« u dijecezanskom Vjesniku splitsko-makarske nadbiskupije, pa sam pravi smisao Izjave BKJ kušao rastumačiti njemačkom i splitskom novinaru, koji su me za taj smisao pitali. Da nije bila stvorena zabuna o tom smislu, ja ne bih bio nikome ništa o tom govorio, ni u Zapadnoj Njemačkoj ni u Splitu.

I. TEŠKOĆE TDKS-a U CRKVI

TDKS ima velike teškoće u Crkvi: sa Svetom Stolicom, s BKJ i s pojedinim našim biskupima. Od Svete Stolice postoji zabrana da nijedan član TDKS ne može unaprijed postati član gremija profesorskog zbora Bogoslovske fakulteta u Zagrebu, ni dekan, ni prodekan istog fakulteta. Tom zabranom, naime, Sveta Stolica daje na znanje da bi željela da se Teološki zagrebački fakultet očisti od članova TDKS-a, iako na jedan blaži način.

S BKJ ima teškoće TDKS, što dokazuje Izjava BKJ od 22. IV. ove godine. Naši biskupi izražavaju zabrinutost i tjeskobu, kada govore o TDKS-u. To je svakome dobronamjernom promatraču naše Crkve očito.

Dosta se je sjetiti Izjave, koju je dao pok. kardinal dr. Franjo Šeper na Radio Vatikanu, nažalost nakon one Izjave BKJ u Zadru. Pokojni se je kardinal naime odrekao Kršćanske sadašnjosti, koji je sam ustanovio i na toj je izjavi trajno ostao do smrti. To znamo svi biskupi koji smo s pok. kardinalom imali kontakta do njegove smrti, bilo da je taj kontakt bio prijateljski, bilo samo služben.

S pojedinim biskupima TDKS ima velike teškoće, jer je ono formalno zabranjeno na području nekih naših biskupija, a na području triju naših biskupija članovi TDKS-a ne smiju ni služiti sv. misu.

Ova zabrana potječe, u splitsko-makarskoj nadbiskupiji, od pokojnog biskupa dra Kvirina Klementa Bonefačića, dičnog starine u to vrijeme; zabrana je izdana 7. srpnja 1953. Taj sam dekret potpisao ja, kao tadašnji skromni pomoćni biskup pok. Bonefačića i njegov generalni vikar. Mogu s ponosom izjaviti da sam ne samo ja osobno, nego i čitavo splitsko-makarska dijeceza dali vjerno svjedočanstvo za taj dekret, jer smo zbog njega podnijeli mnoge teškoće, od 1953. do, uključno, 1958. godine. Mislim da nema mjesta ismijavanju toga dekreta.

Ponovno opetujem da ne vidim nikakve bitne razlike između TDKS-a i starih staleških svećeničkih društava, koja su bila zabranjena jedno-glasno od Sabora BKJ 1952. na jesenskom zasjedanju, na kojem ja tada nisam sudjelovao, jer sam tada bio pomoćni biskup, a po ondašnjem zakonodavstvu pomoćni biskupi nisu imali pravo sudjelovati u Sabo-rima BK.

Ako sam dakle ja, svojim autoritetom, protegao dekret biskupa Bonefačića na TDKS, čim je ono ustanovljeno, učinio sam to uslijed svakome evidentne logike. Ta TDKS prima u svoje redove članove starih staleških svećeničkih društava, šalje svoje delegate na njihova zasjedanja itd. Ne znam, zašto bi bilo uvredljivo to ustvrditi.

Ja sam dakle, u dobroj namjeri pokazao na konkretne članke Statuta TDKS-a koje bi trebalo izmijeniti, po mom mišljenju, ako bi TDKS htjelo dobiti priznanje za opstanak i rad na području naših biskupija uopće, a posebno na području splitsko-makarske nadbiskupije. Jer, iako TDKS ima sjedište i upravu u Zagrebu, ono ipak ima namjeru postojati i raditi na području svih naših biskupija, pa i na području moje nadbiskupije. Moja je dakle dužnost jasno razjasniti mojim svećenicima i mojim vjernicima, zašto postoji zabrana s najstrožim sankcijama, na području naše nadbiskupije, za postojanje i rad TDKS-a.

Nisam se dakle ubacivao na tuđe područje, kada sam davao odgovore novinarima koji su me o tome pitali. Ovom prigodom zahvaljujem uredništvima *Vjesnika* — *Sedam dana* i *Slobodne Dalmacije* što su mi pružili priliku, da otvoreno, bez prikrivanja, izložim svoja stajališta pred svojom nadbiskupijom i pred čitavom našom javnošću. Tu mi se je pružila zbilja jedinstvena prilika za koju zahvaljujem i Bogu.

Što se pak tiče optužaba, koje se mogu čitati veoma jasno u gore spomenutim odgovorima predsjedništva TDKS-a i novinara Nenada Ivankovića, o mom tradicionalističkom krivovjerju i protudržavnom radu, htio bih ipak dati svojim svećenicima i našoj crkvenoj javnosti neka razjašnjenja.

Pokušao sam razjasniti u CUS-u br. 1/1982. svoja shvaćanja o konzervativnoj, tradicionalističkoj, progresističkoj i revizionističkoj teologiji u naše vrijeme. Na tim postavkama ostajem i sada pa upućujem dobro namjernog čitatelja na taj članak u CUS-u, br. 1/1982. str. 1—8.

U svom razgovoru s novinarom Vojkom Mirkovićem pokazao sam tragove revizionističke teologije, dotično ekleziologije, tj. nauke o Crkvi, koji se nalaze u Statutima TDKS-a i pokazao kako bi se ti konkretni članci rečenih statuta mogli ispraviti i tako dobiti potvrdu svoga opstanka i rada od naših biskupa. Ne zaboravimo pri tom da nijedan biskup na teritoriju Jugoslavije nije odobrio te Statute, niti ih, po mojem mišljenju može odobriti, ovakve kakvi su, a da pri tom ne abdicira, barem djelomično, od svoje biskupske vlasti barem one upravne i učiteljske.

Međutim, meni su energično zatvorena vrata za daljnu raspravu od Predsjedništva TDKS-a, a bojim se da će ta vrata biti zatvorena i drugim biskupima koji budu pokušali sličnu raspravu, kao što su bila ta vrata zatvorena, kroz četiri godine, specijalnoj komisiji, ustanovljenoj od BKJ, da bi istražila sadržaj Statuta i ponašanje u praksi TDKS-a. Bojim se da ne bi slična sudbina zadesila i sadašnju komisiju koja ima iste članove kao i pređašnja osim što je zamijenjen predsjednik.

II. REVIZIONISTIČKA TEOLOGIJA I EKLEZIOLOGIJA

U odgovorima Predsjedništva TDKS-a meni se dakle pripisuje neka drugačija ekleziologija nego što je ima TDKS te se kaže, da je tu zapravo izvor našeg nesporazuma, a ja bih dodao i razdora, u našoj Crkvi. Taj razdor kao da vodi našu Crkvu u sve gušću doktrinarnu i disciplinsku maglu i sve dublji mrak. Zašto ne bismo dakle razjasnili jedni drugima te različite ekleziologije, u kojima bi se nalazio izvor svih naših sadašnjih bolnih poteškoća i tako izveli na čistac te teškoće koje nas muče? Uvijek sam bio za dijalog sa svakim čovjekom i sa svim vjerama i sa svim ideologijama. Ako dakle ovdje susrećem neku »drugačiju nauku o Crkvi« nego što je moja, prirodno je da bih želio što temeljitije razjašnjenje o toj drugačijoj nauci o Crkvi.

Napisao sam više puta i na tome stojim, da ne postoji neka hrvatska teologija i hrvatska ekleziologija. Mi sve te teologije i ekleziologije unosimo izvana. Sa Zapada nam je došla katolička vjera, a i danas nam sa Zapada u velikoj mjeri dolazi i vjera i nevjera, dotično teološke dobre reformne ideje i teološke zablude. Teološke zablude se posebno pojavljuju kod nas u prijevodima nekih knjiga i u nekim člancima, koji se pojavljuju u našim časopisima.

Kušao sam, često puta, razjašnjavati svoj način mišljenja i vjrovanja o Crkvi. Ja nisam nikakav teolog, nego sam biskup koji je odgovoran i

za teologiju posebno onu koja se naučava na momu području. Moram se posebno zanimati i za teologiju na području čitave Jugoslavije, jer sam od naših biskupa izabran, gotovo jednoglasno, za predsjednika Vijeća za nauk vjere pri BKJ.

Znademo kakve su se nauke širile na Zapadu o Crkvi i kakve se sve krive nauke danas šire. Krajnji konzervativac, npr. mons. Lefebvre bori se za Crkvu Tridentskog i Vatikanskog I. sabora, dakle za cjelovitu i neposrednu vlast Pape nad čitavom Crkvom i isto takvu vlast biskupa u njihovim biskupijama što je ispravna i sigurna crkvena nauka, ali taj biskup kaže da takvu vlast imaju samo pravovjerni papa i pravovjerni biskupi, dok on tvrdi da su papa Pavao VI. i papa Ivan Pavao II. krivovjerci, jer priznaju krivovjerni II. vat. sabor, što se, naravno, ne može nikako prihvatiti. Naprotiv, krajni revizionistički teolozi tvrde da Krist nije ustanovio neposredno svećenički red, dakle ni biskupski, dakle: ni monarhičnu vlast papa i biskupa, nego da je sve to proizvod povijesnih prilika, koje su se počele stvarati sredinom II. stoljeća. Uči se također da ni papa, ni biskupi skupa s papom, sakupljeni na općem saboru, ni Sveto pismo nisu nepogrešivi, da Crkva dakle nije nepogrešiva i nezabludiva, nego da je Crkva »neuništiva«, budući da se ona, kroz zablude koje u nekim razdobljima prevladavaju u čitavoj Crkvi, teško probija do istine i pravde. Uči se da Krist nije pravi Bog u sebi, nego samo za nas, tj. da je Krist Bog samo funkcionalno (na pr. Weiser, Bornkmann, koji su kod nas prevedeni). Drugi teolozi o tim pitanjima tako jasno ne govore, ali omalovažavaju biskupe, ne slušaju ih, kušaju njihovu vlast umanjiti, reformirati biskupsku i papinsku vlast učeći da je II. vat. sabor učinio neki »bitni pomak« u toj stvari, jer da uči ekleziologiju, u kojoj papa upravlja s Crkvom kolegijalno s biskupima, na taj način, što u važnijim pitanjima in causis maioribus mora upitati biskupe za savjet i onda mora, pošto sakupi glasove proglasiti odluku većine kao svoju tako da bi papa bio samo »os episcoporum« (usta biskupa), a biskupi da bi isto tako morali postupati u svojoj biskupiji u kolegiju svećenika. Te različite ekleziologije izvor su danas pomutnje i »đavolskog dima« (Pavao VI.) u Crkvi. Jednostavno su neki teolozi i neki njihovi učenici izgubili pojam o papinskom i biskupskom identitetu, pa glavinjaju i s obzirom na nauku Crkve.

U nas su se te »drugačije ekleziologije« odrazile poslije II. vat. sabora u različitim pobunama protiv biskupa. Postoji tendencija »Samoupravnog udruživanja« teologije (TDKS) i pastoralnog rada (stara staleška svećenička društva), postoje razni članci u časopisima i novinama, od kojih spominjem onaj koji tvrdi da su našu domaću Crkvu oslobodili od »kolonijalne svijesti« marksisti sa svojom revolucijom, ali da su ostali u našoj Crkvi neki konzervativni krugovi, koji se nisu okoristili tom oslobodilačkom ulogom naše revolucije. Vjerojatno se može zaključiti da se tu misli na neke konzervativne biskupe, koji su ostali i dalje sa svojom kolonijalnom svijesću, osobito u odnosu na Svetu Stolicu, od koje nemaju kuraže da se oslobode, nego uvijek čekaju neke komande.

Ovdje podsjećam na izvještaj onog njemačkog novinara koji je, prije nekoliko godina, došao u Zagreb i dao u njemačkoj agencijskoj reviji *Herder Korespondenz* višestranični izvještaj o plodnom izdavačkom radu

TDKS-a, i odmah na početku dodao da je jedini protivnik TDKS-a splitski nadbiskup, koji da je »podupiratelj samoupravnog socijalizma u Jugoslaviji« i koji »da nije uveo u svoju nadbiskupiju nijednu koncilsku reformu«. Što se može gore reći za jednog biskupa, osobito ako se uzme u obzir da u njemačkom ambijentu »podupiratelj samoupravnog socijalizma« znači filokomunist ili, zapravo, izdajnik Crkve i radikalni neprijatelj II. vat. sabora. Ima u Katoličkoj Crkvi danas teologija koje ne samo Crkvu nego i Boga hoće dinamizirati na taj način da ga podlažu općoj kozmičkoj evoluciji. Ne mogu naime ti ljudi ni njihovi učenici shvatiti »statičkog Boga« koji ima sve savršenosti u neizmjerljivoj mjeri, pa onda više nema što raditi, jer njegov rad ne pridonosi njegovu vlastitom usavršavanju.

To je plod Hegelove filozofije Prirode i Religije. Stoga susrećemo i u nas npr. vtrdnje da su čudesa koja se zbivaju protiv prirodnih zakona (hodanje Isusovo po vodi, umnažanje kruhova uskrsnuće Lazara itd.) nemoguća, da su prirodni zakoni i razvoj prirode i čovjeka, posebno čovjekove osobne slobode, tako autonomni da u svojem postanku i radu ne ovise o apsolutnom gospodarstvu Božjem nad prirodom i čovjekom. Ti teolozi i njihovi učenici, dakle, ne mogu shvatiti da apsolutno Božje gospodarstvo ne dokida prirodne zakone i čovjekovu slobodu, nego ih podržava i pojačava, jer bez Boga ne bi ništa bilo niti bi bez Boga išta moglo biti pa ni sloboda čovjeka. To je objavljena sigurna nauka Katoličke Crkve i svih kršćana, muslimana i Židova, a mislim i svih pozitivnih religija, a ne samo msgra Levebva.

Što se ne uči, s visokih teoloških mjesta u ovoj zemlji o djevičanstvu Bl. Djevice Marije, o nerazrješivosti kršćanskog braka, čak na televiziji, o bračnom i predbračnom moralu, o svećeničkom celibatu, itd. Ali ako vjerujemo da Bog prebiva u Crkvi sa svojim stvorenim milostima kao duša Crkve; ako vjerujemo da je Crkva ustanovljena od Krista u svojim bitnim i nepromjenjivim strukturama kao hijerarhijska zajednica vjere, ufanja i ljubavi, onda nam neće biti teško prihvaćati vjerske dogme i crkvenu disciplinu od te i takve konkretne Crkve, onda nam neće biti teško razvijati i unapređivati teologiju, koja je Crkvi potrebna i koja je za Crkvu nezamjenjiva, u samoj Crkvi, te nam neće trebati tražiti slobodu teološkog djelovanja izvan Crkve, kao da slobode nema u dovoljnoj mjeri u samoj Crkvi.

Trebalo bi dakle sva ta teološka pitanja staviti na dnevni red naše BKJ i njezinih specijaliziranih Vijeća, povesti iskreni razgovor o tim i drugim sličnim pitanjima između naših teologa i biskupa, a ne stavljati pred gotov čin naše biskupe i našu Crkvu, kao što se je dogodilo kod osnivanja starih staleških društava i novog TDKS i sada, kada nam se daje do znanja da u TDKS ulaze laici, muškarci i žene.

Gdje će naša Crkva svršiti, ako se bude ovako samoupravljački išlo dalje...?

Završne napomene

Predsjedništvo TDKS-a predlaže pluralizam putova u Crkvi i traži za TDKS samo jedan od tih mogućih zakonitih putova. Ipak svoj odgovor

u *Vjesniku* — Sedam dana od 7. kolovoza o. g. spomenuto Predsjedništvo završava tvrdnjom da za vjernike u našoj Crkvi postoji zapravo samo jedan mogući put, a to je put koji nam pokazuje TDKS, dok su oni koji zabacuju taj put u stvari izdajnici: Države, Crkve i naroda.

Što se tiče optužbi o mojim političkim čak separatističkim ambicijama, koje bih htio ostvariti pomoću nekog dogmatičkog krila Partije, kojemu krilu da nudim sporazum, zaista ne mogu ništa drugo reći, nego da je ta izmišljotina plod nečije đavolski razigrane fantazije. Ipak se takva slika o meni uporno godinama širi od nekog, držim vrlo malobrojnog zagrebačkog kruga, ne samo u Domovini nego i u inozemstvu.

Nikada nisam na takve dugogodišnje klevete reagirao čekajući strpljivo da se laž sama po sebi otkrije i istina izađe na vidjelo.

A moje izjave o prednosti samoupravnog socijalizma, kao ekonomskog i društvenog sustava, pred kapitalizmom, isključujući ateizam i ateizaciju iz tog samoupravnog socijalizma, nisu bile taktika za stjecanje političke ili društvene vlasti i ugleda, o čemu nisam nikada ni sanjao, nego su te izjave bile plod moga pastoralnog iskustva, koje sam produbljavao kao dugogodišnji profesor povijesti filozofije na našoj Teologiji u Splitu. Smatrao sam da mi je to znanje potrebno za moj biskupski pastoralni rad.

Koliko sam u tom uspio, neka mi sudi Crkva, a ne izbjejavam ni sud društva kojemu sam lojalan član. Konačno se, naravno, podlažem bez prigovora jedino sudu Božjem, koji će suditi moju savjest i moja djela.

HOĆU LI TE IKAD OČIMA VIDJETI . . .

Anita Pavić

hoću li te ikad očima vidjeti
ti vječno ime nad nama
božansko
i hoćeš li ti mene vidjeti
kad plačem

molim te
ne zaboravi me
ti koji voliš i s ljubavlju
stvaraš
posjeti mi oči prije suza